

Тарнауз Ольга Ігорівна

аспірант Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Реформа вищої школи України відбувається в умовах складних соціально-економічних перетворень. Процес демократизації суспільства сприяє визнанню людини реальною і найважливішою суспільною цінністю. Протягом останнього десятиріччя широко обговорюється проблема зміни когнітивної орієнтації освіти на особистісно-орієнтовану.

Розвиток особистості людини – складний процес, який триває протягом усього життя. Особливо інтенсивно він протікає в юнацькому віці, зокрема, у студентський період. Від того, як протікає процес розвитку особистості у студентському віці, багато в чому залежить якість професійної підготовки людини та її подальшої професійної діяльності.

Розглядаючи професійне становлення людини, етапи цього процесу, особливості і чинники, які впливають на нього, М.Варбан відзначає, що відсутнє цілісне уявлення про особистість професіонала, його мету, проблеми і засоби їх вирішення в професійному середовищі [2]. Зарубіжними й вітчизняними психологами професіоналізація розглядається як складний багатовимірний феномен.

Е.Зеєр відзначає необхідність перенесення акцентів з професійної компетентності на професіоналізм, який, крім широкого кола професійних знань і вмінь, має на увазі також професійно важливі якості. Саме це може забезпечити професійній освіті “конвертовану”, соціально-професійну мобільність [1], професійну відповідальність тощо. Реалізація такої професійної освіти можлива за умови широкого впровадження у практику педагогічних ВНЗ особистісно-орієнтованої освіти. Особистісно-орієнтована освіта найбільшою мірою відповідає гуманістичній меті професійного становлення особистості.

Становлення особистісно-орієнтованої освіти дозволить також забезпечити професійну самореалізацію людини і підтримку її особистісного і професійного зростання.

В.Панок, А.Сисоєв та інші відзначають, що проблема формування психологічної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності вимагає присутності психолога й організації психологічної підтримки у ВНЗ. Традиційна модель навчання у вищому навчальному закладі, підкреслюють дослідники, стала гальмом у розвитку системи підготовки фахівців. При цьому ігнорується або недостатньо розуміється та обставина, що студент потрапляє до нової соціальної системи, завдання якої таке ж, як і у школи, але мета інша. Якщо у першому випадку метою є формування особистості, яка має розвинений загальноосвітній і культурний рівень, то в другому вона полягає у формуванні професійно розвиненої особистості, здатної до продуктивної діяльності у певній галузі. Природно, досягнення цього має на увазі адекватний розвиток різносторонніх особистісних якостей і здібностей. М.Гамезо відзначає, що входження особистості до професії дійсно є проблемою, і необхідно розробляти й широко використовувати активні форми й методи професійного виховання. Об'єктами професійного розвитку особистості є її інтегральні характеристики: 1) соціально-професійна спрямованість, 2) компетентність, 3) професійно-важливі якості, 4) психофізіологічні властивості.

Теоретичний аналіз дозволив виділити компоненти професійної спрямованості: мотиви (наміри, інтереси, схильності), ціннісні орієнтації (значення праці, зарплата, кваліфікація тощо), професійну позицію (ставлення до професії, настанови, очікування і готовність до професійного розвитку), соціально-професійний статус.

Дослідники відзначають різний психологічний зміст цих компонентів на різних стадіях становлення, обумовлений характером провідної діяльності і рівнем професійного розвитку особистості.

Професійна компетентність – це сукупність професійних знань, умінь, засоби виконання професійної діяльності. Основні її компоненти: 1) соціально-правова компетентність – знання й уміння у сфері і взаємодії із суспільними

інститутами і людьми; 2) спеціальна компетентність – підготовленість до самостійного виконання конкретних видів діяльності, уміння вирішувати типові і професійні задачі й оцінювати результати своєї праці, здатність самостійно набувати нові знання й уміння за фахом; 3) персональна компетентність – здатність до постійного професійного зростання й підвищення кваліфікації, а також реалізація себе у професійній праці; 4) аутокомпетентність – адекватне уявлення про свої соціально-професійні характеристики і володіння технологіями подолання професійних деструкцій.

Важливими етапами підготовки фахівців до професійної діяльності є: актуалізація професійно-психологічного потенціалу особистості; стимулювання й мотивування професійного зростання, кар'єри; підвищення соціально-професійної компетентності; діагностика й корекція професійно-психологічного профілю фахівця; розвиток професійно важливих якостей і ключових кваліфікацій; формування соціально-професійних та інтелектуальних умінь; освоєння компетентних технологій професійної поведінки; розвиток позитивної професійної Я-концепції і проектування сценаріїв професійного розвитку; подолання деструктивного розвитку особистості фахівця: криз, деформацій.

Найважливішою професійно обумовленою підструктурою особистості є професіонально значущі психофізіологічні властивості. Розвиток цих властивостей відбувається в ході освоєння діяльності. При цьому одні психофізіологічні властивості визначають розвиток професійно важливих якостей, інші, професіоналізуючись, набувають самостійного значення.

Таким чином, модель фахівця має бути динамічною: у ході формування професіонала повинні змінюватись окремі кваліфікаційні характеристики і зв'язок між ними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеер Э.Ф. Психология личностно-ориентированного профессионального образования. – Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. проф.-пед. ун-та, 2000. – 258 с.
2. Психологическая поддержка в вузе (“круглый стол”) // Психол. журнал. – 1994. – Т.15. – №5. – С.102-116.